



basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

FEBRUARIE/MAART 2013

PUNTE: 200

TYD: 2½ uur

Hierdie vraestel bestaan uit 15 bladsye en 'n 2 bladsy-antwoordblad.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit VIER vrae. Beantwoord AL die vrae.
2. AFDELING A (VRAAG 1) moet op die aangehegte ANTWOORDBLAD beantwoord word.
3. Plaas die ANTWOORDBLAD vir AFDELING A (VRAAG 1) voor in die ANTWOORDEBOEK.
4. AFDELING B (VRAAG 2 tot 4) moet in die ANTWOORDEBOEK beantwoord word.
5. VRAAG 4.2.1 moet op die aangehegte ANTWOORDBLAD beantwoord word. Plaas die ANTWOORDBLAD vir VRAAG 4.2.1 voor in die ANTWOORDEBOEK.
6. Begin ELKE vraag in AFDELING B op 'n NUWE bladsy.
7. Lees die vrae aandagtig en beantwoord slegs wat gevra word.
8. Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
9. Nieprogrammeerbare sakrekenaars mag gebruik word.
10. ALLE berekeninge moet tot TWEE desimale plekke afgerond word, tensy anders aangedui.
11. Gee spesiale aandag aan eenhede, waar van toepassing.
12. Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A**VRAAG: 1**

- 1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde vir die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en maak 'n kruisie (X) in die blokkie (A–D) langs die vraagnommer (1.1.1–1.1.10) op die aangehegte ANTWOORDBLAD.

Voorbeeld:

1.1.11	<input checked="" type="checkbox"/> A	B	C	D
--------	---------------------------------------	---	---	---

- 1.1.1 Die hoof faktor wat gebruik word om veld tipe te bepaal, is die ...
- A hoeveelheid gras.
 - B samestelling van die grasspesies.
 - C digtheid van die gras.
 - D hoeveelheid Karoobossies.
- 1.1.2 'n Tipiese voorbeeld van 'n gespesialiseerde boerderystelsel is ...
- A mielie- en lusernproduksie op besproeiingsgrond.
 - B suiwelbeeste en varke wat in intensiewe eenhede aangehou word.
 - C skape vir wolproduksie in 'n laereënvalgebied.
 - D beesvleisproduksie en wildboerdery op 'n wildsplas.
- 1.1.3 Die boerderystelsel wat gebruik word wanneer 'n boer slegs genoeg produkte vir die huishouding produseer en geen ekstra produkte het om te verkoop nie:
- A Bestaansboerdery
 - B Kommersiële boerdery
 - C Gespesialiseerde boerdery
 - D Presisieboerdery
- 1.1.4 Die klei- en leeminhoud van grond sal die ... van die grond bepaal.
- (i) tekstuur
 - (ii) dreinerings
 - (iii) waterinfiltrasie
- Kies die beste kombinasie vir die stelling hierbo:
- A (i) en (ii)
 - B (i) en (iii)
 - C (ii) en (iii)
 - D (i), (ii) en (iii)
- 1.1.5 Wanneer 'n entrepreneur 'n begroting saamstel, sal die eerste stap ... vaardighede insluit.
- A beplannings-
 - B tegniese
 - C bestuurs-
 - D evaluerings-

- 1.1.6 Die hoeveelheid produkte wat 'n boer moet verkoop om al die koste te delg, staan as die ... bekend.
- A vraag en aanbod
 - B koste plus 'n persentasie wins
 - C vaste koste
 - D gelykbreekpunt
- 1.1.7 Die spesifieke bestuursaspek wat gebruik word om die produktiwiteit van werkers deur aanmoediging te verhoog, sonder om die wins van die onderneming te verlaag, is ...
- A beplanning.
 - B motivering.
 - C kontrole/beheer.
 - D evaluering.
- 1.1.8 'n Tipiese voorbeeld van plaaswerk wat met seisoenale arbeid geassosieer word, is ...
- A daaglikse instandhoudingswerk.
 - B om saailinge gedurende die jaarlikse plantseisoen te plant.
 - C om 'n stoor vir gradering te bou en dan die plaas te verlaat.
 - D om diere twee keer per dag te voer.
- 1.1.9 Die preserveermetode wat gebruik word om vleis as biltong te preserveer, is ...
- A versuikering en droging.
 - B droging en beroking.
 - C droging en insouting.
 - D insouting en beroking.
- 1.1.10 Die Wet wat gebruik word vir die standaard- en graderingsvereistes van 'n geprosesseerde landbouprodukt is die ...
- A Wet op Landbouprodukstandaarde, 1990 (Wet 119 van 1990).
 - B Wet op Mates en Gewigte, 1958 (Wet 13 van 1958).
 - C Wet op Standaarde, 1962 (Wet 33 van 1962).
 - D Wet op die Uitvoer van Landbouprodukte, 1971 (Wet 51 van 1971).
- (10 x 2) (20)

- 1.2 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n item in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–L) langs die vraagnommer (1.2.1–1.2.10) op die aangehegte ANTWOORDBLAD neer, byvoorbeeld 1.2.11 M. Elke beskrywing in KOLOM B mag slegs EEN keer gebruik word.

KOLOM A	KOLOM B
1.2.1 Wisselbou	A brandstof
1.2.2 Beweeglike kapitaal	B die bestuursbeginsel wat toegepas word om 'n situasie te skep waar daar geen belangebotsings in 'n landbou-onderneming bestaan nie
1.2.3 Vaste koste	C salaris vir permanente arbeid
1.2.4 Finansiële plan	D gee riglyne en voorwaardes wanneer 'n arbeidskontrak vir werkers opgestel word
1.2.5 Bedreigings	E boerderymetode wat die produktiwiteit van grond verhoog
1.2.6 Gekontroleerde bemarking	F die rede vir die aanwending van baie hoë temperature op 'n landbouproduk
1.2.7 Merk op karkas	G vee
1.2.8 Koördinasie	H politieke onrus
1.2.9 Wet op Basiese Diensvoorwaardes	I die pryse van landbouprodukte is deur beheerrade bepaal
1.2.10 Sterilisasie	J dui die gradering van 'n landbouproduk duidelik aan
	K sluit begrotings, inkomstestate en die verkryging van kapitaal in
	L bepaal die werksomstandighede in die werksplek

(10 x 2)

(20)

- 1.3 Gee die KORREKTE woord/term vir elkeen van die volgende beskrywings. Skryf slegs die woord/term langs die vraagnommer (1.3.1–1.3.10) op die aangehegte ANTWOORDBLAD neer, byvoorbeeld 1.3.11 Beplanning.
- 1.3.1 'n Boerderymetode wat gebruik word om gedurende hoë reënval vloede en erosie te beheer op bewerkte gronde wat grasbanke gebruik
- 1.3.2 Boerderystelsel waar dieselfde gewas jaar na jaar op dieselfde stuk grond geproduseer word
- 1.3.3 'n Verlaging in die waarde van toerusting, soos trekkers, met verloop van tyd
- 1.3.4 'n Volledige plan wat vir 'n boerdery-onderneming ontwikkel word en wat gebruik kan word om 'n lening by 'n kommersiële bank te bekom
- 1.3.5 Dui die hoeveelheid werk aan wat in 'n bepaalde tyd verrig word en word as 'n maatstaaf van doeltreffendheid gebruik
- 1.3.6 Die tipe bate wat nie dikwels op kort termyn verander sal word nie
- 1.3.7 Die dokument wat tydens 'n transaksie tussen 'n produsent en 'n koper uitgereik word
- 1.3.8 Verander 'n landbouprodukt in 'n nuwe produk wat dan waarde tot die oorspronklike produk voeg
- 1.3.9 Verander 'n boerdery-onderneming om mense te akkommodeer wat die plaas gereeld besoek om hulle aan landbouaktiwiteite bloot te stel
- 1.3.10 Die proses om 'n landbouprodukt in 'n houer te plaas wat geskik is vir die spesifieke produk voordat die produk bemark word (10 x 1) (10)

TOTAAL AFDELING A: 50

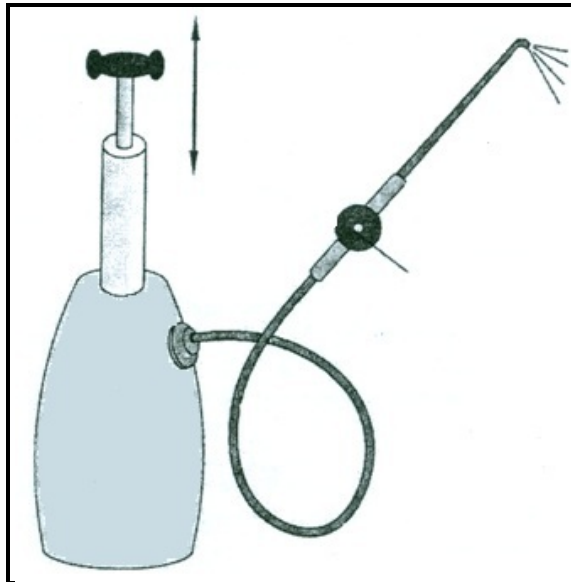
AFDELING B**VRAAG 2: DIERE- EN GEWASPRODUKSIE**

Begin hierdie vraag op 'n NUWE bladsy.

- 2.1 Een van die belangrikste ekonomiese kenmerke van grond as 'n produksiefaktor is dat dit onderhewig is aan die wet van dalende (afnemende) meeropbrengs.
- Verduidelik die betekenis van die *wet van dalende (afnemende) meeropbrengs*. (2)
- 2.2 Daar is DRIE hoofipes arbeiders op plase, naamlik algemene plaaswerkers, plaasvoormanne en plaasbestuurders.
- 2.2.1 Die take hieronder word op 'n plaas verrig. Pas elke taak by een van die tipes plaasarbeiders hierbo genoem.
- (a) Bestuur 'n trekker
 - (b) Maak dierebehuising skoon
 - (c) Skoffel
 - (d) Hou rekords
 - (e) Organiseer die werk wat gedoen moet word
 - (f) Oprig van 'n heining
- (6)
- 2.2.2 Onderskei tussen *plaasbestuurders* en *plaaswerkers* met verwysing na die volgende aspekte:
- (a) Die tipe werk (2)
 - (b) Verantwoordelikhede (2)
- 2.3 Een van die moontlike maniere om kapitaal te bekom, is om vir krediet aansoek te doen.
- 2.3.1 Beskryf die betekenis van die term *krediet*. (1)
- 2.3.2 Noem VIER hoofbronne van krediet in landbou. (4)
- 2.3.3 In landbou kan krediet as langtermyn, mediumtermyn en korttermyn geklassifiseer word. Vergelyk, in tabelvorm, hierdie tipes krediet met betrekking tot hul tydraamwerke en hoofdoelwitte. (6)

- 2.4 Geskikte toerusting moet vir die doeltreffende produksie van diere en gewasse gebruik word.

Die prentjie hieronder stel 'n voorbeeld van toerusting wat op 'n plaas gebruik word, voor



- 2.4.1 Identifiseer die plaastoerusting wat in die prentjie hierbo voorgestel word. (1)
- 2.4.2 Verduidelik hoe 'n veeboer en 'n gewasboer die toerusting genoem in VRAAG 2.4.1 doeltreffend in hul onderskeie boerderye kan gebruik. (4)
- 2.5 Beskryf die praktiese toepassing van die volgende presisie-boerderytegnologieë in die boerdery-onderneming:
- 2.5.1 Globale posisioneringstelsel (GPS) (2)
- 2.5.2 Geografiese inligtingstelsel (GIS) (4)
- 2.5.3 Veranderlike toedieningstechnologie ('VRT') (2)
- 2.6 Grondtekstuur is 'n belangrike grondeienskap omdat dit grondgebruik direk beïnvloed. Noem VIER grondkenmerke (grondkwaliteite) wat hierdie stelling WAAR maak. (4)
- 2.7 Een van die funksies van grond is dat dit waterinfiltrasie toelaat. Verduidelik die verwantskap tussen infiltrasievermoë en die klei-inhoud van grond. (2)

- 2.8 Meganisasie is die gebruik van masjiene in plaas van mense om die werk te doen. Die foto hieronder toon gemeganiseerde plaastoerusting wat op 'n plaas gebruik word.

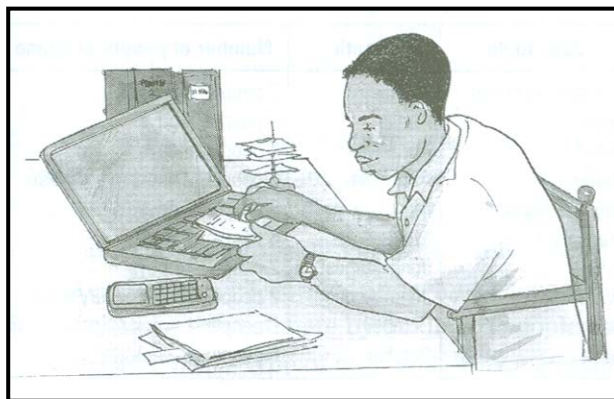


- 2.8.1 Identifiseer die selfaangedrewe plaasmasjien wat in die foto hierbo getoon word. (1)
- 2.8.2 Verduidelik kortliks die hoofvoordele daarvan om toerusting soos in die foto hierbo te gebruik. (4)
- 2.9 Noem DRIE veldtipes van natuurlike weiding. (3)
- [50]

VRAAG 3: REKORDHOUDING, FINANSIËLE STATE EN ENTREPRENEURSKAP

Begin hierdie vraag op 'n NUWE bladsy.

- 3.1 Om rekord te hou is 'n deurlopende proses wat die bymekaarmaak van die betrokke dokumentasie en die aantekene van die transaksies behels.



- 3.1.1 Gee DRIE redes waarom 'n boerdery-onderneming rekord moet hou. (3)
- 3.1.2 Noem DRIE vereistes van 'n goeie besigheidsrekord. (3)
- 3.1.3 Noem DRIE metodes wat gebruik kan word om 'n boerdery se besigheidsrekords te hou. (3)

- 3.2 'n Algemene handelaar koop en verkoop gewasse. Die handelaar koop 15 sakke van 'n gewas teen R65,00 per sak en verkoop dit teen R81,25 per sak. Die ander uitgawes van R200,00 sluit die huur van die perseel en lone in.

Bereken die bruto wins en die netto wins van hierdie besigheid deur die tabel hieronder in jou ANTWOORDEBOEK oor te trek en die vereiste waardes en data in te sluit.

BEREKENING VAN DIE BRUTO EN NETTO WINS

AKTIWITEIT/TRANSAKSIE	BEDRAG
Inkomste	
•	
•	
•	
Utgawes	R200,00
•	

(8)

- 3.3 Visie- en missiestellings is van die belangrike aspekte wanneer 'n sakeplan vir 'n boerdery opgestel word.

Verduidelik VIER kenmerke van die visie- en missiestellings van 'n boerderybesigheid.

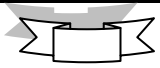

(4)

3.4 Beskryf die betekenis van die term *begroting*. (4)

3.5 Die dokument wat die sleuteldata weergee wanneer 'n besigheidstransaksie plaasvind, staan as die brondokument bekend. 'n Kontantdepositostrokke is 'n voorbeeld van so 'n brondokument.

- Rekeningnommer: 0194236429
- Kontantbedrag: R6 000,00 (R4 500,00 note en R1 500,00 munte)
- Tjekbedrag R3 000,00 van Standard Bank (kode: 07746)
- Krediteur: Joy-Smile Veeprodusente
- Datum: 29/12/2011

Depositostrokke

NSC-DBE Bank											
Account Deposit/Rekeningdeposito											
Date/Datum	29/12/2011			Branch Code/Takkode							
Branch/Tak	Pretoria										
Account Number Rekeningnommer	3.5.1									R	c/s
Credit/Krediteur	3.5.2							Notes/Note	3.5.3 →		
								Coins/Munte	3.5.4 →		
								Subtotal/Subtotaal	6 000 00		
Drawer/Trekker				Bank				Branch Code/Takkode			
1. T Market				3.5.5				3.5.6	3.5.7 →		
2.											
3.											
								TOTAL/TOTAAL	3.5.8 →		
Deposit by/ Gedeponeer deur	J Allman							Signature/ Handtekening			

Voltooi die kontantdepositostrokke deur die inligting hierbo te gebruik. Skryf slegs die vraagnommer (3.5.1–3.5.8) en die verlangde inligting neer. (8)

3.6 'n Boer konsolideer die bates en laste van sy boerdery-onderneming. Party rekeninge van die plaaslike koöperasie is uitstaande. Die krediteure moet nog betaal word en sommige debiteure skuld die onderneming geld vir produkte gekoop. Die onderneming het 'n groot belegging by een van die beleggingsmaatskappye.

3.6.1 Trek 'n tabel om die bates en laste van die boerdery-onderneming te groepeer. (4)

3.6.2 Noem DRIE hoofgroepe bydraende faktore wat die laste van 'n boerdery-onderneming sal vermeerder. (3)

3.6.3 Dui TWEE gevolge aan wat te veel laste op die likiditeit van die boerdery-onderneming sal hê. (2)

- 3.7 As 'n finansiële bestuurder by Rambo Varsproduktemark word jy versoek om 'n verslag saam te stel oor die ekonomiese lewensvatbaarheid van die maatskappy vir die finansiële jaar eindigend 28 Februarie 2011. Die finansiële inligting is saamgestel uit inligting wat in 2011 en 2012 bekom is, en in die tabel hieronder weerspieël word.

FINANSIËLE INLIGTING	2011	2012
Aankope	R334 000	R377 500
Netto verkope	R360 000	R425 000
Afsluitingsvoorraad		R24 000
Bedryfskoste	R18 000	R20 000
Openingsvoorraad	R35 000	

- 3.7.1 Bereken die volgende vir hierdie maatskappy:

- (a) Bruto wins (3)
- (b) Netto wins (2)

- 3.7.2 Lei die ekonomiese lewensvatbaarheid van die maatskappy van al die beskikbare data af en gee TWEE redes om jou antwoord te ondersteun.

(3)
[50]

VRAAG 4: OES, WAARDETOEVOEGING, BEMARKING, AGRITOERISME EN BEDRYF**Begin hierdie vraag op 'n NUWE bladsy.**

4.1 Daar is twee metodes om gewasse te oes, naamlik om met die hand te oes en om met masjiene te oes.

4.1.1 Noem die metode wat geskik is om te gebruik om gewasse te oes waar die topografie van die landery rotsagtig is en steil hellings het. (1)

4.1.2 Noem die metode wat geskik is om te gebruik om gewasse te oes wat op groot areas verbou word waar die landerye meer gelyk is of die hellings minder steil is. (1)

4.1.3 Bespreek VIER nadele daarvan om met die hand te oes met verwysing na die volgende:

- | |
|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • Tydsverbruik • Die area gedek • Aanwending van arbeid • Gehalte van die geoeste produk |
|---|

(4)

4.2 Die tabel hieronder verteenwoordig die vraag- en aanbodskedule vir 'n gewas.

Prys (R/kg)	Hoeveelheid aangevra per week (kg)	Hoeveelheid verskaf per week (kg)	Surplus	Tekort
4	600	0		600
8	500	100		400
12	400	200		200
16	300	300		0
20	200	400	200	

4.2.1 Trek 'n lyngrafiek op die aangehegte ANTWOORDBLAD wat die vraag- en aanbodskedule van die waardes wat in die tabel hierbo, gegee word, voorstel. (5)

4.2.2 Dui die prys van die produk by die punt van markewewig aan. (1)

4.2.3 Verduidelik kortliks die moontlike redes vir die tekort van die produk in die mark op spesifieke tye. (2)

- 4.3 Die goeie gehalte van geoeste gewasse moet na die oes gehandhaaf word en dit is belangrik wanneer die produk bemark word. Boere is geneig om stoorfasiliteite, soos die graansilo's in die foto hieronder getoon, op te rig om hul gewasse te preserveer. Produkte word in sulke fasiliteite gestoor waar die omgewing beheer word om skimmelvorming, verrotting en beskadiging deur peste en knaagdiere te voorkom.



- 4.3.1 Noem DRIE omgewingsfaktore wat in sulke stoorfasiliteite beheer word. (3)
- 4.3.2 Noem enige TWEE organismes of diere wat die geoeste produk kan beskadig indien dit nie in sulke stoorfasiliteite gestoor word nie. (2)
- 4.4 Verbruikers verkies om geprosesseerde landbouprodukte eerder as rou landbouprodukte te koop.
- 4.4.1 Verduidelik kortliks die redes vir die preserving van 'n landbouproduk. (3)
- 4.4.2 Noem enige VIER metodes om 'n landbouproduk te preserveer. (4)
- 4.5 Produsente-organisasies, soos MPO, Graan SA en selfs landboukoöperasies, help opkomende boere om hul boerderybesighede te vestig en te volhou.
- Noem VIER maniere waarop hierdie produsente-organisasies boere help. (4)

- 4.6 Jy wil 'n landboutoerismebesigheid op jou plaas begin. Die toeristeburo gee jou die lys van moontlike dienste en items hieronder getoon.

- Winkelsentrum
- Verversingslokaal
- Gesondheidsentrum/Noodhulpstel
- Kroeg
- Toilette
- Toergids
- Klein museum
- Vervoer
- Skool
- Rekenaars

Kies enige VYF items of dienste uit die lys hierbo wat noodsaaklik is vir 'n landboutoerismebesigheid op 'n plaas.

(5)

- 4.7 Gedurende die proses van plaasevaluering vind 'n boer dat die koste van sekere items baie hoog is. Hierdie koste sluit in brandstof, chemiekalieë (onkruidodders en plaagdoders) en instandhouding.

4.7.1 Verduidelik waarom dit belangrik is om plaasevaluering op items soos dié hierbo, te doen.

(2)

4.7.2 Stel praktiese wyses voor waarop die boer sommige koste op hierdie items kan verminder.

(6)

- 4.8 Noem enige VYF noodsaaklike inligtingsitems wat op die etiket van verpakte landbouprodukte moet verskyn.

(5)

- 4.9 Prosessering van plaasprodukte sluit die gebruik van masjinerie en skerp metaalvoorwerpe, soos messe, sae, bore, ensovoorts in. Hierdie voorwerpe kan gevaarlik wees indien dit agterlosig gehanteer word.

Noem TWEE veiligheidsmaatreëls wat jy moet toepas wanneer met sulke gevaarlike voorwerpe en masjinerie gewerk word.

(2)

[50]

TOTAAL AFDELING B: 150
GROOTTOTAAL: 200

ANTWOORDBLAD

SENTRUMNOMMER:								
-----------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

EKSAMENNOMMER:													
-----------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

AFDELING A**VRAAG 1.1**

1.1.1	A	B	C	D
1.1.2	A	B	C	D
1.1.3	A	B	C	D
1.1.4	A	B	C	D
1.1.5	A	B	C	D
1.1.6	A	B	C	D
1.1.7	A	B	C	D
1.1.8	A	B	C	D
1.1.9	A	B	C	D
1.1.10	A	B	C	D

(10 x 2) (20)

VRAAG 1.3

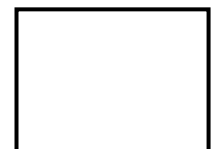
1.3.1	
1.3.2	
1.3.3	
1.3.4	
1.3.5	
1.3.6	
1.3.7	
1.3.8	
1.3.9	
1.3.10	

(10 x 1) (10)

VRAAG 1.2

1.2.1	
1.2.2	
1.2.3	
1.2.4	
1.2.5	
1.2.6	
1.2.7	
1.2.8	
1.2.9	
1.2.10	

(10 x 2) (20)

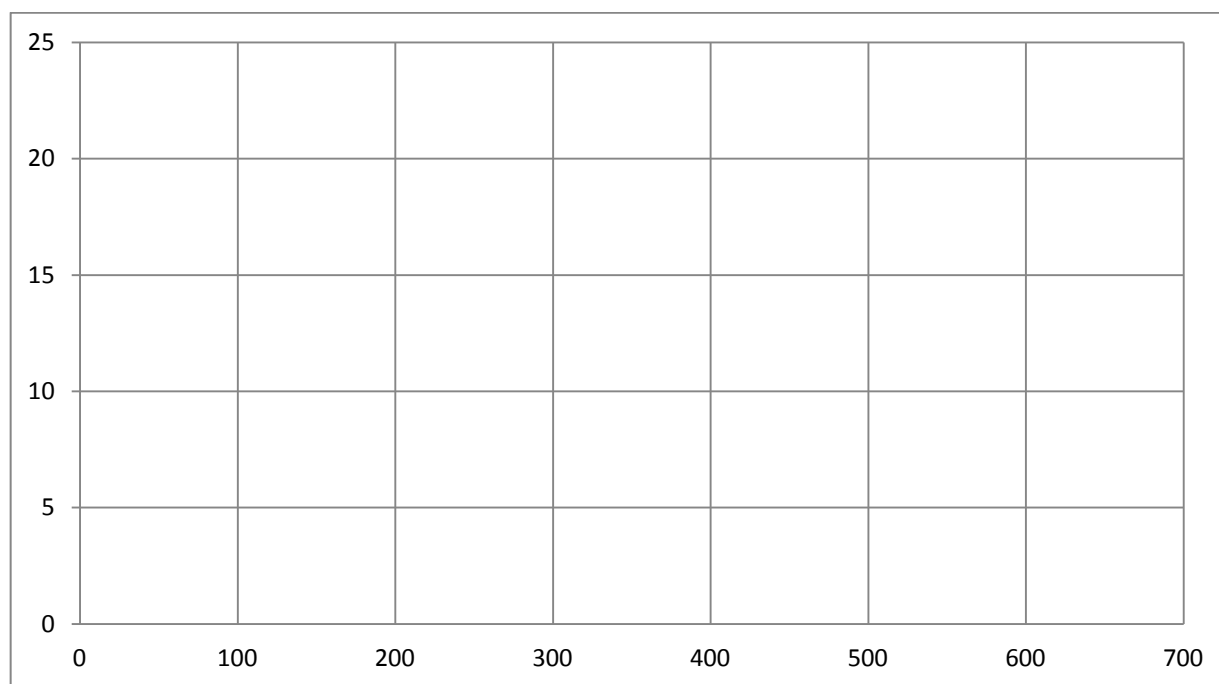
**TOTAAL AFDELING A: 50**

ANTWOORDBLAD**SENTRUMNOMMER:**

--	--	--	--	--	--	--	--	--

EKSAMENNOMMER:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

VRAAG 4.2.1**(5)**